

RAPORT DE ANALIZA SI PROGNOZA

Editat de

Societatea Academică din România (SAR)

Septembrie 2005

NOTĂ

Punctele de vedere exprimate în această serie de rapoarte (PWR) aparțin autorilor și analiștilor SAR. Ele nu reflectă neapărat opiniile tuturor membrilor, sponsorilor sau partenerilor noștri instituționali. Le suntem tuturor recunoscători pentru că, în limitele misiunii noastre strategice – susținerea democrației, buneii guvernări, a integrării europene și relațiilor transatlantice, promovarea analizei politice de calitate și dezbaterii libere – ne protejează autonomia editorială.

Societatea Academică din România (SAR)
Eminescu 61
București, sector 2, Romania
++4021-211 1477
office@sar.org.ro

Cuprins

- 5. **POLITICA.** Scena internă e dominată de o mare confuzie.
  - 11. **ECONOMIE.** Drumul către o inflație scăzută: experiența României și dileme de *policy*.
-

Alte rapoarte asupra politicii, actului guvernării, evaluări sectoriale, precum și revista de științe politice PolSci, toate publicate de SAR, se găsesc la www.sar.org.ro

Politică

CONFUZIE MARE

Un sondaj SAR-Gallup Romania arată că opinia publică nu percepe mare schimbare în țară, dar opțiunile de vot înclină hotărît de partea Alianței D.A. Guvernul a ajuns însă la limită, avînd tot atîtia susținători cît și sceptici față de performanța sa.

În așteptarea raportului de țară, opinia publică internă pare mai puțin influențată de scandalurile politice permanente, cît de percepția directă a realităților vieții de zi cu zi. Majoritatea românilor își păstrează optimismul, 47% considerînd că țara merge într-o direcție bună față de 43% care cred că direcția este greșită¹. Părerea românilor variază în funcție de sectoare: dintre instituții, evoluția poliției e apreciată cu cel mai mare optimism și cea sistemului de sănătate cu cel mai mare pesimism. Părerile rămân împărțite în ce privește învățămîntul și justiția, unde pesimiștii sînt mai numeroși (Fig. 1).

În ce privește performanța guvernului, părerile sînt împărțite strict: jumătate din români cred că guvernul este capabil să rezolve problemele țării, jumătate că nu. La doar două luni de la investire și cu iarna în față, guvernul ar putea sta mai bine. Pe de altă parte, cele două luni de discuții despre criza politică și despre inundații au lăsat amprente.

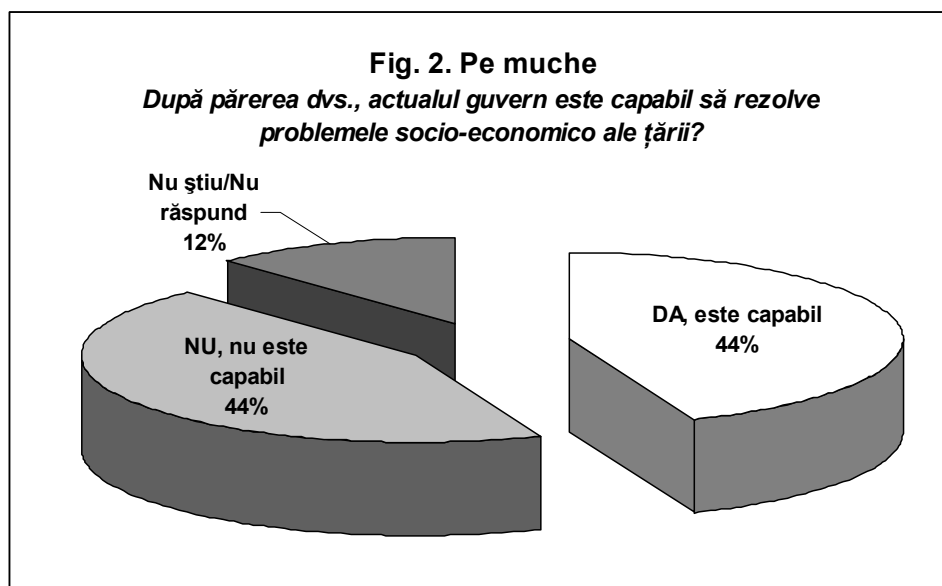
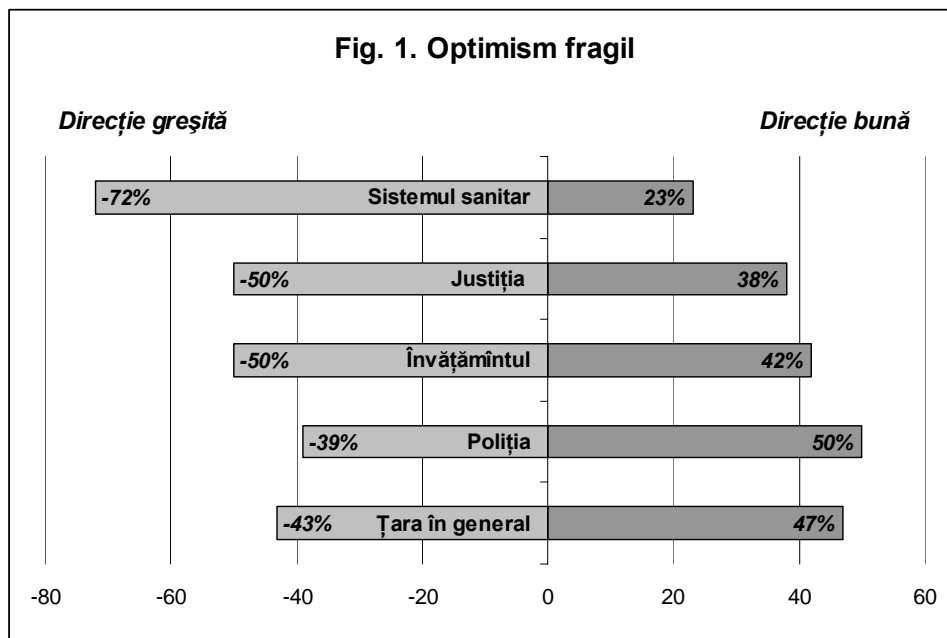
Diviziunea continuă și mai departe. Atunci cînd analizăm soluțiile propuse, opiniile sînt foarte împărțite. Majoritatea celor care cred că guvernul face o treabă bună sînt de părere că cea mai bună soluție este o remaniere a miniștrilor care nu dau rezultate, în vreme ce aceia care au o părere proastă despre guvern preferă o schimbare a primului ministru. Cele două tabere, pro și contra guvernului, contribuie în proporții similare la grupul celor care preferă alegeri anticipate, care este o opțiune minoritară pentru ambele.

În final, opțiunea remanierilor din mers este cea mai populară de una singură, dar opțiunile mai radicale luate în totalitate (schimbarea primului ministru, alegeri anticipate, alte opțiuni) întrunesc mai multe opinii. O parte importantă

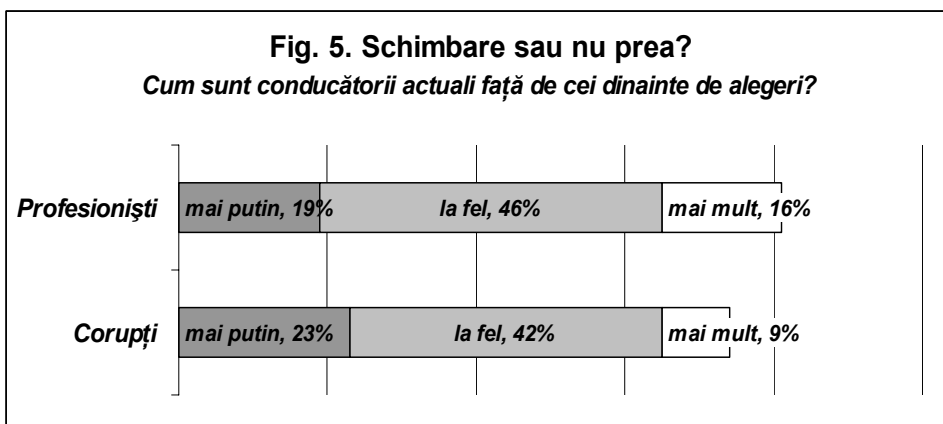
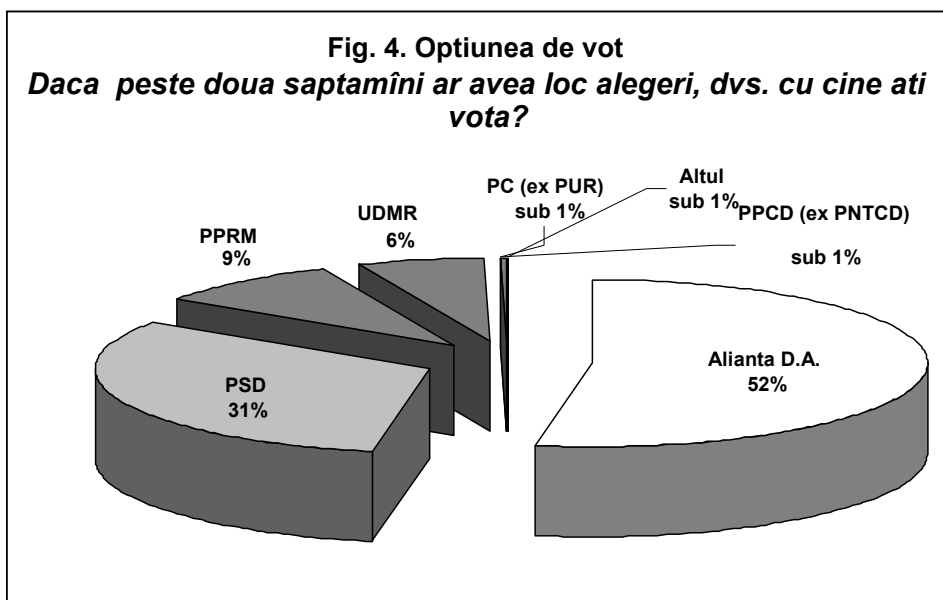
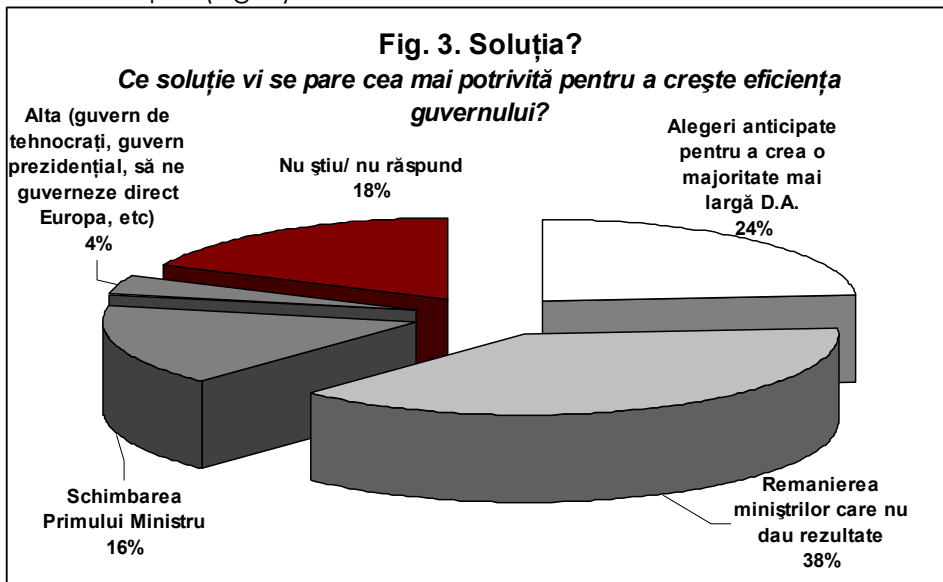
¹ Rezultatele raportate aici provin dintr-un sondaj realizat de Gallup Romania la comanda SAR pe 1050 de repondenți care au fost intervievați în a doua săptămînă a lunii septembrie.

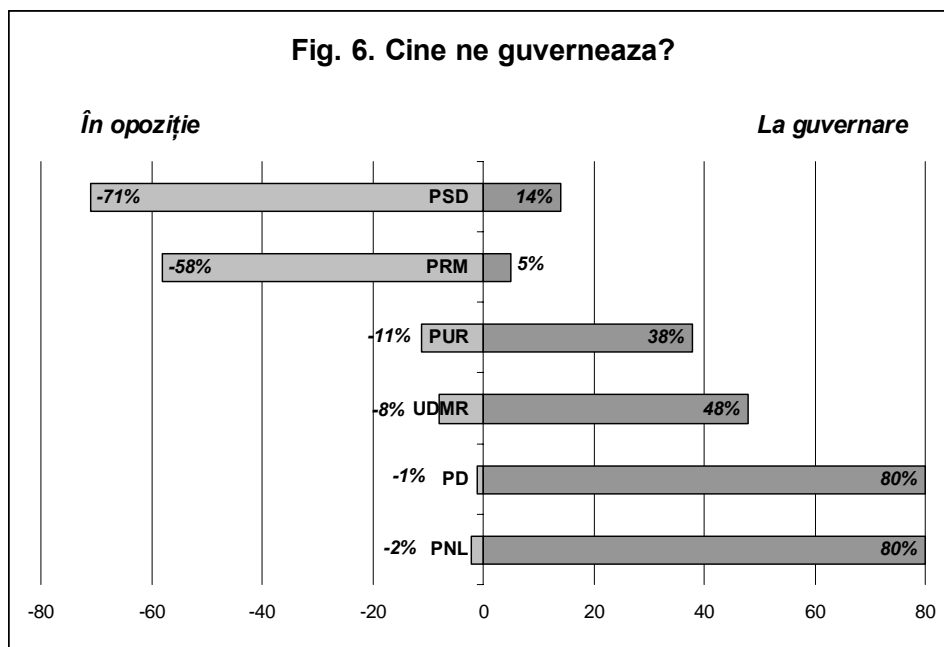
din adepții opțiunii moderate, remanierea, care sînt grupul cel mai mare, nu s-ar prezenta la eventuale alegeri anticipate.

Opțiunea de vot arată o largă majoritate pentru Alianța D.A., care ar avea cu mai mult de 20% în fața PSD, și o performanță destul de bună pentru partidul România Mare (Fig. 4). Votul de mîine ar arăta mai concentrat decît votul de ieri, cu cele două partide principale întrunind peste 80% din voturi. Mobilizarea (prezența la vot) în caz de alegeri ar fi similară în ambele tabere. Schimbarea nu e percepută de majoritatea oamenilor, care nu văd mare diferență între cei care guvernează țara astăzi față de cei care o guvernau înainte de alegeri. Există o mică majoritate la nivelul celor care percep actuala putere

ca fiind mai puțin coruptă, dar pentru majoritatea votanților nu există diferențe majore de profesionalism sau integritate între partidele de stînga și cele de dreapta (Fig. 5).

Dezinteresul față de actualitatea politică rămâne foarte răspândit. Deși 76 % afirmă că ar veni la vot în cazul unor alegeri anticipate, doar o treime consideră că știe destul despre partide pentru a vota în cunoștință de cauză. 14% din români încă mai cred că PSD ne guvernează, 48 % doar sînt la curent că UDMR e în coaliția de guvernămînt și doar 38 % știu că PUR este la guvernare (Fig. 6).

Se poate concepe o clarificare politică în aceste condiții? Principalii actori au jucat doar cărți care s-au dovedit perdante pînă acum. Astfel, premierul Tăriceanu a încercat să compenseze lipsa alegerilor anticipate prin schimbarea celor doi președinți ai Camerei și Senatului, dar nu a făcut decît să arate că actuala Putere nu e la fel de profesionistă ca PSD în arta hărțuiei parlamentare. Președintele a încercat să promoveze alegerile anticipate, discreditînd în același timp guvernul ca fiind controlat de grupuri de interese. Cum la anticipate nu s-ar putea duce doar PD singur, ci obligatoriu și PNL, strategia de a discredita pe cei pe care îi trimiți la alegeri este destul de riscantă. PSD a încercat să se profileze ca o opoziție cooperantă, dar felul în care au blocat camerele Parlamentului a arătat că forța lor e mai ales în obstrucție și că nici un guvern responsabil nu s-ar angaja la reforme cu un Parlament unde agenda o fac domnii Năstase și Văcăroiu.

În ultima săptămînă a existat o explozie de propuneri populiste, de la votul uninominal la un parlament unicameral. Aceste propuneri sugerează că urgența a redevenit iarăși o reformă a clasei politice. Aceste propuneri merită dezbătute, dar nu ca priorități sau ca soluții pentru probleme, deoarece

potențialul lor de a rezolva problemele curente este nul, din următoarele motive:

- Orice modificare constituțională presupune un vot cu două treimi al Camerelor reunite. E hilar să presupunem că un Parlament care nu are majoritate să introducă un punct pe agendă sau să își voteze propriul Regulament va întruni consensul necesar unor schimbări constituționale profunde și oportune.
- Principala problemă a clasei politice românești, și în consecință a guvernării, este clientelismul dus la exces, incapacitatea de a genera și întreține un sector public care să funcționeze pe principii impersonale și obiective, nu personalizate și subiective. Acest fapt duce la o funcționare a statului sub performanța la care ar putea aspira avînd în vedere resursele umane din România. Această problemă se manifestă la fel și în cazul celor aleși uninominal, și în cazul celor aleși pe liste, și la nivel local, și la nivel central, este deci independentă de tipul instituției, și ca atare nu se poate rezolva schimbînd la nesfîrșit tipul de Parlament, de sistem electoral, etc, chiar dacă cele actuale pot teoretic suferi multe îmbunătățiri.

Care să fie deci soluțiile? Pentru a răspunde la acest lucru SAR recomandă următorii pași:

1. Atingerea unui consens asupra **problemei prioritare** la care căutăm soluții, deoarece confuzia s-a întins pînă și aici. Nu mai există o viziune realistă și comună asupra a ceea ce este prioritar, și fără o ierarhizare a priorităților diverși actori vor continua să investească anarhic, în direcții diferite.
2. atingerea unui consens asupra **strategiei imediate** de urmat pentru a rezolva problema prioritară, precum și asupra **strategiilor de lungă durată** pentru celelalte chestiuni.
3. **negocierea** acestor soluții cu partenerii sociali, societatea civilă, informarea publicului din timp asupra intențiilor guvernării.

În concluzie, **SAR recomandă ca orice modificări de instituții să fie privite cu scepticism, cîtă vreme instrumente mult mai simple aflate la îndemîna oamenilor politici nu sînt folosite.** Guvernul, partidele politice și președinția au la dispoziție destule instrumente pentru a obiectiva actul guvernării. Buna lor voință se arată mai ales prin numirile și promovările pe care le fac, precum și prin monitorizarea celor numiți în funcții. Respectul pentru interesul public se vede din alegerea celor care conduc diferite sectoare și prin comportamentul lor.

În ce privește partidele politice, acestea vor trebui să facă pasul decisiv pentru a-și construi **structuri de monitorizare a integrității în interior**. Cîtă vreme partidele operează și la centru și în teritoriu cu oameni discutabili și nu dau nici un semn că sînt preocupate să-și construiască un sistem de integritate și profesionalizare nu se pot plînge că alți actori, precum președintele sau societatea civilă, întrețin proasta imagine a partidelor și fac încercări din exterior pentru a le clarifica. **Reforma clasei politice nu poate progresa decît printr-o reformă internă a partidelor.** Nu instituțiile statului trebuiesc mereu date peste cap, ci partidele trebuiesc schimbate, eventual și cu ajutorul viitoarei

agenții de integritate, care va verifica conflictul de interese și averile demnitarilor.

Demersul președintelui Băsescu de a împinge prin consultare populară directă o reformă a sistemului politic este însă *legitim*. Președintele a fost ales cu un asemenea mandat. Dar este acest demers și *realist*? A cântărit președintele bine instrumentele pe care le are la dispoziție și este sigur că va realiza pe calea asta altceva decât a mai alimenta nenumărate talk-showuri în mass media? În timpul remanierilor mari și mici, de exemplu, la rîndul lor un surogat de anticipate, numărul secretarilor de stat de la Externe, aproape s-a dublat fără ca ministerul să reușească să producă nici măcar o propunere concretă în spațiul faimoaselor priorități zero. Politica externă este în subordinea președintelui și apare întrebarea naturală de ce influența acestuia nu se exercită în primul rînd prin crearea unui domeniu exemplar, unui sector care să funcționeze după principiile pe care ar trebui să le urmeze întreg guvernul. Guvernul rămîne indiscutabil mai curat decât era guvernul Năstase, dar este îngrijorător numărul secretarilor de stat, consilieri sau directori justificați doar prin necesitatea de a se da posturi unor clienți, care nu au nici o competență în aceste arii. Sînt proiectate mărimi de taxe pentru a crește încasările la buget, fără a minimă examinare a risipei din administrația centrală. Desigur, cu integrarea europeană prioritatea principală, o reformă a guvernului cade pe planul doi. Dar chiar și realizarea ei în viitor devine imposibilă dacă astăzi sînt încurajate practici și persoane care vor constitui principalul obstacol în calea oricărei schimbări de fond.

Economie

DRUMUL CĂTRE O INFLAȚIE SCĂZUTĂ: EXPERIENȚA ROMÂNIEI ȘI DILEME DE POLICY

PIB-ul României a crescut în medie cu peste 5% pe an între 2000-2004, iar o rată de creștere similară este prognozată pentru 2005. Inflația a coborât la 9,3% în 2004 (de la peste 40% în 2000) și este de așteptat o reducere mai departe anul acesta, spre 8,3-8,5%. Dar accesarea României în UE în 2007 și șansele ajungerii din urmă a statelor dezvoltate depind așadar de continuarea reformelor structurale și instituționale.

Țările care aspiră să devină membre ale UE trebuie să îndeplinească două condiții fundamentale: să aibă o "economie funcțională de piață"; și să reziste presiunii concurențiale din interiorul uniunii economice și, finalmente, monetare. Prima cerință – economia funcțională de piață² – se referă la cadrul instituțional de bază al pieței asigurând, între altele, disciplina financiară (intrare și ieșire ușoare pe piață), aplicarea corespunzătoare a legii și protejarea dreptului de proprietate, intermediere financiară eficientă, precum și un pachet echilibrat de politici care să permită contracararea șocurilor externe. A doua cerință pornește de la realitatea că aria de intervenție prin politici economice naționale s-a redus substanțial într-o regiune

---

² "Economia funcțională de piață" este o curiozitate terminologică. Conceptul nu apare în manualele de economie din moment ce toate economiile de piață funcționează până la urmă, mai bine sau mai prost. Ceea ce au probabil în vedere experții de la Bruxelles este "o economie de piață care funcționează bine", pe baza unui cadru instituțional sănătos și a costurilor mici de informare și tranzacție, care facilitează realocările de resurse.

în care nu mai există bariere comerciale interne, capitalul se mișcă liber, există o singură monedă și o politică monetară unică în douăsprezece din cele cincisprezece state membre vechi, iar Mecanismul Ratei de Schimb (ERM2), într-o formă atenuată, va limita politica ratei de schimb în statele membre noi. Ambele exigențe sunt considerate esențiale pentru realizarea convergenței nominale și reale, fără de care Uniunea ar fi subminată permanent din interior.

De fapt, convergența internă insuficientă, concurența externă căreia trebuie să-i facă față și sistemele de asigurări sociale aflate sub presiune crescândă compun o imagine ceva mai complexă a Uniunii atunci când e vorba de sursele performanței sale economice. Agenda Lisabona constituie o mărturie a acestor probleme și a neputinței multor state membre de a găsi răspunsul potrivit la competiția globală și la tensiunile sociale de acasă. În acest context trebuie judecat scepticismul crescând al cetățenilor "Vechii Europe" față de largire, în special prin includerea de țări cu nivel scăzut al salariilor, ca și monitorizarea mai severă la care este supusă România în procesul de a se alătura clubului în 2007.

Cursa României către Uniunea Europeană trebuie înțeleasă și dintr-o altă perspectivă: ca mijloc de a rezolva problema istorică a deficitului de dezvoltare. Cu un venit per capita în jur de 30% din media UE drumul în această direcție este lung. Continuarea reformelor structurale și instituționale este crucială pentru recuperarea decalajelor economice.

1. Dincotro vine economia României

Istoria ultimei decade ne înfățișează o traiectorie complicată a tranziției în România. Divergențe fundamentale privind privatizarea, ritmul reformelor economice sau atitudinea față de capitalul extern s-au tradus în lupte politice care au afectat coerența politicilor de reformă. Evoluția economiei a fost sinuoasă, tip *boom-and-boost*, cu fluctuații majore ale producției și inflație ridicată persistentă.

Redresarea economică de după 2000

Anul 2000 a adus primele semne de revigorare economică: declinul activității economice s-a încheiat, inflația s-a înscris pe o pantă descendentă iar exporturile au explodat. PIB-ul a crescut cu 2.1% în 2000 iar inflația a coborât la 40.7%. De asemenea, grăitor pentru noua tendință, în ciuda greutăților întâmpinate de România pe piața financiară în acel an, sistemul bancar a rezistat la presiuni și și-a continuat promițător convalescența, după ce în anii anteriori două importante bănci de stat se prăbușiseră, determinând declanșarea unei masive operațiuni de curățare și consolidare a sectorului. Participarea capitalului privat în sistemul financiar-bancar a crescut de asemenea considerabil³.

Creșterea s-a accelerat în 2001-03, situându-se în jur de 5%, pentru ca în 2004 să sară peste 8% datorită unei producții agricole excepționale. Pentru 2005 se

---

³ Ultimele două bănci de stat, Banca Comercială Română și CEC sunt actualmente în curs de privatizare.

așteaptă o creștere în jur de 5%. În toată această perioadă a continuat consolidarea fiscală, deficitul bugetar a coborât la -1.1% din PIB în 2004 iar deficitul cvasi-fiscal s-au redus și ele. Anul acesta deficitul bugetar va rămâne aproape de -1%, cu tot cu cheltuielile cerute de efectele inundațiilor.

Stabilitatea trendului descrescător al inflației în acești ultimi ani este lăudabilă, pentru că până de curând România era un exemplu negativ în regiune. De asemenea creșterea rezervelor băncii centrale la peste 17 miliarde Euro în septembrie 2005 este un plus, în condiții de liberalizare aproape completă a contului de capital. BNR a traversat cu succes perioada delicată de deschidere a accesului nerezidenților la conturi bancare, iar dobânzile la lei au scăzut permanent. Aceste rezultate au dus la revizuirea pozitivă a ratingurilor de țară până la nivelul "recomandat pentru investiții": Fitch a urcat România la BBB- în 2004, iar S&P a procedat similar un an mai târziu.

Noutatea majoră a anului 2005 o constituie reforma fiscală, prin introducerea unei cote unice de 16%, menită să încurajeze investițiile străine directe și să transparentizeze economia. Această reformă poate fi judecată în sine, dar și în contextul mai larg al competiției fiscale ce are loc în Centrul și Estul Europei. Partea proastă este că ea a venit pro-ciclic, într-un moment când creșterea este alimentată în primul rând de cererea internă iar deficitul extern crește. Stimulentul fiscal nu era chiar ceea ce trebuie într-un asemenea moment, ca atare guvernul a trebuit să adopte o serie de măsuri compensatorii pentru a controla cheltuielile și a menține nivelul încasărilor la buget. Mai mult, reforma fiscală nu s-a atins până acum de contribuțiile sociale care, la 49.5%, sunt printre cele mai ridicate din regiune, descurajând crearea de locuri de muncă în economia oficială.

Elementul discordant în acest tablou predominant pozitiv îl constituie deficitul de cont curent, care a crescut de la 3.6% în 2002 la 5.6% în 2003 și 6.9% în 2004. Dacă se includ și profiturile nerepatriate, procentul pe 2004 ajunge la 7.8%. În primul semestru al acestui an deficitul de cont curent a urcat din nou cu 60% față de perioada similară a anului trecut, ceea ce dă o prognoză de peste 9% pe 2005. Cauzele acestei evoluții sunt expansiunea spectaculoasă a creditului intern, în special a celui în valută, precum și aprecierea leului. Se importă mai multe mașini și echipamente, ceea ce este bine pentru rețehnologizarea industriei, dar viteza de creștere a deficitelor externe trebuie să tragă deja un semnal de alarmă.

Volumul investițiilor străine directe (FDI, de peste 12 miliarde Euro la finele lui 2004) este considerabil mai mic decât cel din Polonia, Ungaria sau Republica Cehă. FDI sunt necesare pentru a restructura și moderniza economia reală, inclusiv producția și distribuția de energie.

Fig. 1: Evoluția principalilor indicatori macroeconomici în România

	%	2000	2001	2002	2003	2004	2005*
PIB, creștere reală		2.1	5.7	4.9	4.8	8.3	5
Inflație (CPI)		40.7	30.3	17.8	14.1	9.3	8.3
Șomaj		10.5	8.8	8.4	7.4	6.2	5.8
Deficit bugetar		-3.5	-3.3	-2.7	-2.3	-1.1	-0.8
Deficit cont curent		-5.7	-5.6	-3.6	-5.8	-6.9	-9
Total datorie externă							
% PIB		30	31	35	32	30	32
% exporturi		80	81	85	85	81	80

Sursă: Comisia Națională de Statistică; *estimări proprii

2. Performanța economică: plusuri și minusuri

Performanța economică a României s-a îmbunătățit substanțial în ultimii ani, ceea ce a determinat Comisia Europeană să ne acorde calificativul de "economie funcțională de piață" în 2004. Dar acest statut nu trebuie să ne facă să trecem cu vederea slăbiciuni importante la capitolele disciplină financiară, aplicarea normelor de piață, transparența și stabilitatea cadrului reglementativ, problemele din administrație publică, justiție sau din sistemul de pensii. Continuarea reformei trebuie să facă economia mai puternică, aptă să reziste presiunilor din interiorul Uniunii.

Realizări ce trebuie continuate

Progresul economic al României trebuie judecat din două perspective: una care ține seama de schimbările structurale în economie; și alta macroeconomică. Creșterea permanentă a ponderii sectorului privat în economie a fost însoțită de o mai mare aplecare înspre antreprenoriat, înspre export și o rată mai înaltă de formare a capitalului. Acest sector reprezintă astăzi aproape 70% din PIB, peste 55% din capitalul social în economie și angajează mai mult de 70% din populația ocupată. Creșterea semnificativă a exporturilor a dus la o mai mare integrare cu piața UE, cu care derulăm astăzi cam două treimi din schimburile comerciale. Deschiderea economiei se vede de asemenea în ponderea în creștere a capitalului străin în sectorul bancar și telecomunicații, iar piața de energie s-a liberalizat destul de repede, mai mult chiar decât în unele state membre cu vechime ale UE (deși aici rămâne importantă calitatea reglementărilor, pentru ca noii proprietari de utilități publice să nu abuzeze de poziția lor pe piață).

Sistemul bancar este astăzi mult mai solid, după operațiunea masivă de curățare de la sfârșitul anilor '90 și introducerea unui cadru nou de supervizare

care corespunde recomandărilor BRI. Evoluția a avut loc pe fundalul participării crescute a capitalului străin, care a ameliorat guvernanta corporativă. Sistemul bancar și-a îmbunătățit capacitatea de a intermedia eficient între depunători și investitori, iar ratele dobânzii active și pasive au scăzut. Gama de produse financiare oferite clienților s-a diversificat rapid și a alimentat creditul neguvernamental⁴, care a crescut cu peste 70% în ultimii doi ani. Este îmbucurător că în ciuda acestei creșteri indicatorii de prudențialitate sunt sub control⁵. Sectorul financiar nebancar s-a dezvoltat rapid, cea mai bună dovadă în acest sens fiind capitalizarea Bursei de Valori: de la 1.04% din PIB în 1999 și 3.3% în 2001, la 8% din PIB în 2003 și circa 14% în prima jumătate a lui 2005.

Procesul de dezinflație s-a sprijinit pe un pachet adecvat de politici macroeconomice (Fig. 1). BNR s-a concentrat mai clar pe combaterea inflației iar consolidarea fiscală i-a ușurat misiunea. Deși persistă anumite deficite cvasi-fiscale, ele dau semne de scădere în ultima vreme. La fel, subvențiile de la buget s-au redus permanent iar prețurile la energie s-au apropiat de nivelurile din UE, ceea ce trebuie să îmbunătățească alocarea resurselor și managementul costurilor, deși procesul e dureros pentru populația cu venituri mici.

Deschiderea economiei a căpătat o dimensiune funcțională nouă o dată cu liberalizarea contului de capital (LCC), care este aproape completă: nerezidenții au acces la conturi bancare începând din aprilie 2005. Mișcarea nu a fost una simplă, din cauza diferențialului mare al ratei dobânzii și intrărilor substanțiale de capital speculativ. BNR a făcut o întreagă echilibristică în acest scop – și este de lăudat pentru modul cum s-a achitat de sarcină. Unul din efectele nedorite îl constituie însă creșterea deficitelor externe ca urmare a exploziei creditului și aprecierii monedei naționale. LCC este o precondiție a accederii în UE⁶ și se leagă de politica de țintire a inflației. Aceasta din urmă este un semn al dorinței BNR de a avea o mai mare independență de operare și de a se concentra mai intens pe obiectivul reducerii inflației.

---

⁴ Randamentul anual al titlurilor de stat, care era instrumentul preferat de plasament al băncilor, a scăzut de la 76% în 1999 și 35.7% în 2001 la 17.3% în 2002 și aproximativ 8% în iunie 2005. Aceasta a silit băncile să se orienteze tot mai mult spre credite de consum și finanțarea producției.

⁵ Chiar dacă unele cifre pot fi exagerate, schimbarea față de anii '90 este remarcabilă.

⁶ Liberalizarea contului de capital în România poate fi văzută ca o optimizare sub constrângeri severe, pentru că diferențialele mari de rată a dobânzii și monetizarea scăzută (volumul intermedierei financiare ca proporție în PIB) ar fi justificat un proces mai gradual. Numai că la momentul accederii în UE trebuie să existe LCC.

Fig. 2. Principalii indicatori de prudențialitate în sectorul bancar

	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Rata de solvabilitate (>12%)	17.9	23.7	28.8	25.0	21.09	18.79
Credite neperformante, % active	2.36	0.29	0.32	0.23	0.22	0.18
Riscul de credit*	35.4	3.8	2.5	1.1	3.37	2.85

Sursă: Buletin lunar BNR

Rata riscului de credit: expunere neajustată aferentă creditelor și dobânzilor clasificate în categoriile îndoielnic și pierdere/ total credite și dobânzi clasificate, exclusiv elementele în afara bilanțului

Fig. 3. Principalii indicatori macroeconomici comparați cu criteriile Maastricht: țări candidate cu un an înainte de aderare (2003) și România în 2004

	Deficit bugetar (% PIB)	Datorie publică (% PIB)	Inflație (%)	Dobânda la titluri pe 10 ani în Euro (%)	Stabilitatea ratei de schimb
Ținta	-3	60	<2.8	<6.8	Da
Cehia	-7.8	34.5	0.4	4.63(23/6/2014)	Nu
Ungaria	-5.5	56.8	4.7	5.5(6/5/2014)	Nu
Polonia	-4.6	44.8	0.8	4.5 (5/2/2013)	Nu
Slovacia	-5.2	43.8	8.1	4.5(20/5/2014)	Nu
România	-1.1	27	9.3	-	Nu

Sursă: Băncile centrale

Este instructiv de comparat situația actuală a economiei românești cu cea a altor țări noi membre ale UE cu un an înainte de aderare (Fig. 3)⁷: se vede că România nu stă, comparativ, tocmai rău.

De unde vin problemele?

În economia românească persistă însă slăbiciuni serioase care, dacă nu sunt corectate, amenință echilibrul macroeconomic și creșterea PIB pe termen lung. Nu este vorba de fluctuațiile inevitabile date de ciclurile economice, ci de o re-cădere în capcana inflației înalte și a dificultăților de balanță de plăți. Aceste slăbiciuni își au originea în:

- Activitatea firmelor cu pierderi care produc arierate și deficite cvasi-fiscale. Trendul actual de dezinflație le face viața tot mai grea, iar dacă ele nu sunt restructurate mai energic deficitele cvasi-fiscale vor apăsa bugetul în anii care urmează
- Veniturile bugetare care se învârt în jur de 30% din PIB, în timp ce nevoile de finanțare cresc. Dacă gradul de colectare a impozitelor nu se îmbunătățește rapid România se va confrunta cu un "șoc bugetar" la momentul primirii în UE din cauza obligațiilor ce vor trebui onorate:

⁷ Pentru o comparație cuprinzătoare între statele noi membre și România-Bulgaria, vezi Koromzay (2004, pp 63-67) și Lanzeni (2005).

cofinanțarea proiectelor europene, contribuția națională la bugetul Uniunii. Deficitul bugetar ar putea sări din nou peste 3% din PIB, iar deficitul de cont curent s-ar putea mări de asemenea, ducând la o depreciere bruscă a leului și la puseuri inflaționiste

- Climatul de investiții este afectat de bariere administrative și corupție
- Sistemul de pensii este sub o presiune crescândă: este dezechilibrat, fiind completat cu sume provenind din bugetul asigurărilor de sănătate. Problema e una cronică atâta vreme cât pensionarii sunt mult mai numeroși decât angajații din economia oficială (proporția este 3:2 astăzi, față de 1:2 la începutul anilor '90), iar migrația externă în căutare de locuri de muncă este substanțială. Un sistem de pensii nereformat va apăsa bugetul ani de zile de aici înainte
- Dosarul agricol este o povară în relația României cu UE, cu 35% din populație rezidentă în mediul rural, 12-13% contribuție a agriculturii la formarea PIB și aproape deloc la buget. Viitorul fermierilor români și efectele integrării în UE din acest punct de vedere nu sunt subiecte foarte prezente în dezbaterile publice. Tendința în Uniune este de a reforma Politica Agricolă Comunitară prin reducerea subvențiilor, alocând mai multe fonduri activităților de cercetare-dezvoltare. România va fi dezavantajată de o asemenea reordonare de priorități.
- Piața muncii este încă rigidă. Șomajul este la nivel rezonabil pentru că mulți români își găsesc un dețușeu profesional peste hotare; numărul lor este estimat la peste un milion. E de sperat că amendarea Codului Muncii și reducerea anunțată a contribuțiilor sociale va ameliora situația.

3. Dileme și provocări

Slăbiciunile amintite și provocările dezvoltării rapide crează dileme serioase de politici pe care decidenții români trebuie să le analizeze cu grijă, înainte și după momentul aderării. Ele se manifestă cu precădere sub forma unor compromisuri ce trebuie realizate între obiective divergente, precum:

- Deficitele bugetare strânse trebuie să aducă inflația la 3-4% până în 2007-08; dar în același timp este nevoie de finanțări publice substanțiale în proiecte de infrastructură și mediu
- Eliminarea barierele comerciale și aprecierea substanțială a monedei naționale pot conduce la deficite mari de cont curent, iar povara ajustării cade tot mai mult pe bugetul public; această povară este sporită de politica țintirii directe a inflației într-un moment în care accederea în UE sporește nevoia de fonduri publice
- Aprecierea substanțială a leului, datorată intrărilor masive de capitaluri (inclusiv banii aduși de românii care lucrează peste hotare, cam 2.5 miliarde Euro în 2004), poate declanșa în România un fel de "maladie

olandeză⁸ dacă productivitatea internă nu ține pasul. Sindromul de care suferă Italia astăzi trebuie să fie o lecție pentru noi.

- Reducerea ratei dobânzii, în paralel cu continuarea liberalizării contului de capital, accentuează deficitele externe
- Tipul de competitivitate pe care se bazează astăzi România (diferențial de salarii) este cu totul altul decât cel al UE spre care ne mișcăm (bazat pe inovare). România cheltuie pe cercetare-dezvoltare de șapte ori mai puțin decât nivelul recomandat în Strategia Lisabona (3% din PIB)⁹.

Dilemele menționate limitează serios spatiul de manevra pentru politici naționale, dar oferă implicit și un ghid de acțiune.

- Trebuie întărite constrângerile bugetare în sectorul energetic și raționalizat ajutorul de stat, în concordanță cu cerințele UE. Ajutorului de stat prea lax poate fi unul din declanșatorii clauzei de amânare a accederii României.
- Privatizarea sectorului energetic poate aduce investiții străine masive, care îl vor restructura și moderniza decisiv. Dar piețele de energie, ca și cele financiare, trebuie să fie bine reglementate pentru a preveni abuzurile de poziție, lucru important în special într-o societate relativ săracă. Experiența internațională trebuie să fie o lecție pentru decidenții români.
- Colectarea obligațiilor la buget trebuie îmbunătățită iar baza de impozitare lărgită pentru ca România să poată cofinanța proiectele agreate cu UE și să asigure serviciile publice cerute de o economie în dezvoltare. Asta va permite firmelor să facă față mediului concurențial din Uniune fără masuri ce duc la expansiunea deficitului bugetar. Ar fi grozav dacă în câțiva ani incasarile (resursele bugetare) ar spori cu 4-5% din PIB¹⁰.
- Programarea bugetară multianuală trebuie să faciliteze formularea de priorități de politică pe termen lung, pe baza analizelor judicioase cost-beneficiu.
- Trebuie reformat sistemul de pensii, prin trecerea la unul cu mai multe componente (după cum s-a întâmplat în Polonia).
- Capacitatea de absorbție a fondurilor europene trebuie crescută. Asistența financiară a UE (fondurile structurale și de coeziune) poate adăuga substanțial la veniturile bugetului și îmbunătăți furnizarea de bunuri publice (infrastructură, educație, sănătate). În plus, ea va atrage după sine investiții suplimentare, din surse publice și private. Însă experiența de

---

⁸ "Maladia olandeză" se referă la dificultățile financiare provocate într-o țară de o "pleașcă" neașteptată, cum ar fi descoperirea unor noi rezerve de petrol. Veniturile provenite din exportul masiv al acestei resurse duc la aprecierea rapidă și substanțială a monedei naționale, ceea ce lovește sectorul manufacturier, care nu poate progresa la fel de rapid în termeni de productivitate.

⁹ Deși nu e mai puțin adevărat că pentru economia românească astăzi cheia o constituie mai curând absorbția decât inventarea de noi tehnologii.

¹⁰ Analize recente (inclusiv un studiu al Băncii Mondiale) arată că o reformă corespunzătoare a colectării, însoțită de lărgirea bazei de impozitare, ar aduce într-adevăr la buget 4-5% PIB mai mult.

până acum nu e foarte bună¹¹, iar dacă nu ne creștem urgent capacitatea de absorbție UE poate diminua semnificativ în viitor angajamentele de finanțare în România, în special pe fondul disputelor legate de bugetul Uniunii între țările net contribuitoare și cele net primitoare. Lecția de succes a Spaniei în utilizarea de fonduri europene trebuie studiată de decidenții români. O idee ar fi înființarea unei instituții financiare cu rol de a folosi fonduri publice și private pentru proiecte de infrastructură. Venituri din privatizare, emisiuni de titluri pe termen lung sau alte surse trebuie direcționate către finanțarea de asemenea proiecte necesare. Acestea trebuie prioritizate în așa fel încât să răspundă provocărilor modernizării rapide a economiei românești, obligațiilor europene asumate, și necesității de a descărca bugetul de o parte din povară.

- România trebuie să aloce mult mai multe resurse educației și cercetării-dezvoltării ca strategie pe termen lung (creștere endogenă), chiar dacă cercetarea națională are în vedere în primul rând asimilarea de tehnologii de import. Asta e firesc într-o economie în dezvoltare care încearcă să beneficieze de pe urma stocului internațional de cunoaștere. Provocarea o constituie reducerea dependenței de producția pentru export bazată pe mâna de lucru ieftină, care este tot mai mult apanajul producătorilor din Asia. La noi este de așteptat o mărire generală a salariilor în anii ce vin, ceea ce va scoate multe din aceste firme de pe piață dacă ele nu reușesc să crească în paralel productivitatea și valoarea adăugată în produse.
- Una din soluțiile pentru dezvoltarea rurală o constituie extinderea rapidă a creditului rural, inclusiv folosirea eficientă a fondurilor de dezvoltare rurală oferite de UE. Soarta agriculturii românești depinde de modul cum se va restructura Politica Agricolă Comunitară și cum vom folosi asistența financiară pentru acest sector.
- Caracteristicile speciale ale economiei românești impun prudență în alegerea politicilor monetare și ale ratei de schimb: monetizare scăzută, utilizarea pe scară largă a euro și dolarului SUA în tranzacții. La fel, arieratele încă mari și presiunile viitoare asupra bugetului (cum ar fi cheltuielile ridicate cu pensiile sau costurile aderării la UE) cer o coordonare sporită a politicilor monetare și a ratei de schimb cu cea bugetară. BNR a introdus țintirea directă a inflației din august 2005. O formă "soft" a acestei politici ar fi foarte potrivită (o introducere graduală)¹², bazată pe un interval de timp mai curând scurt decât mediu (două până la patru semestre)¹³, pe păstrarea în continuare a ratei de schimb ca reper secundar și pe coordonarea cu politicile bugetare ale guvernului. Deschiderea completă a contului de capital va avea loc la momentul accederii în UE.

¹¹ De exemplu rata de absorbție a fondurilor ISPA (infrastructură de transport și mediu) este azi de doar 12%.

¹² Dăianu și Kallai (2004).

¹³ Pentru că transformările de structură ce au loc în economie complică modelarea macroeconomică, iar fără un asemenea model nu se poate face țintirea directă a inflației.

- Codul Muncii trebuie să protejeze angajații de abuzuri, dar și să asigure flexibilitatea necesară pentru restructurare industrială. Nu trebuie să intrăm în situația complicată de blocaj în care au ajuns unele țări membre vechi ale UE în această privință. Codul Muncii revelează de fapt modelul de economie către care dorește să evolueze România.

4. Care model european?

Modelul european accentuază nevoia de a păstra coeziunea socială și mizează pe virtuțile solidarității sociale. Pe de altă parte, statul bunăstării, în diverse forme, reprezintă o trăsătură larg răspândită a capitalismului avansat. Și oricum în ultimele decade s-a manifestat o oarecare convergență între modelele funcționale de capitalism în urma globalizării. La fel, Europa tolerează și ea multă variabilitate socială și economică, ceea ce permite să distingem între un model scandinav (accent pe redistribuție socială dar cu o piață a muncii flexibilă), unul "continental" întâlnit în Franța și Germania, unul britanic mai apropiat de cel american, și în fine unul mediteranean, cu aer mai "dezordonat" (deși deficitele bugetare în creștere în Franța și Germania relativizează un pic acest termen). Membrii mai noi ai Uniunii, cei din Europa Centrală și de Est, îmbrățișează o viziune mai liberală (în sens european) asupra economiei de piață.

Proiectul Uniunii Europene influențează procesul național de formulare a politicilor prin uniformizarea standardelor, instituțiilor și procedurilor. Totuși Uniunea este măcinată de contradicția vizibilă între modelul înrădăcinat al statului bunăstării și nevoia de a flexibiliza piața muncii. Această contradicție n-ar fi atât de acut resimțită în absența presiunilor teribile ale globalizării, în primul rând a celor exercitate de țările cu nivel scăzut al salariului mediu (inclusiv cele vecine din Europa de est). Globalizarea și ascensiunea economică a Asiei subminează generosul stat al bunăstării din Europa de vest. Asistența socială și sistemele de pensii sunt astăzi supuse revizuirii, iar aceste măsuri dureroase și sensibile politic au loc pe fundalul îmbătrânirii populației. Experiența Finlandei, Danemarcei și Suediei oferă sugestii interesante și celorlalți membri UE.

Deși globalizarea are și o importantă componentă ideologică, forțele care o determină – schimbarea tehnologică și competiția sporită – au căpătat o dinamică proprie. În fața ultimei se pot ridica anumite bariere (comerciale, prin devalorizări competitive, rațiuni de securitate) dar pe termen lung ea pare de neoprit. Ascensiunea Chinei și Indiei schimbă ierarhiile economice mondiale și poate transforma jocul din care toată lumea câștigă într-unul cu sumă nulă; de aici vine și teama de "outsourcing" și delocalizare. Pentru că este practic imposibil să concurezi cu economii unde prețul mâinii de lucru este de 10, 15 sau 20 de ori mai scăzut.

România trebuie să adopte normele comunitare. Dar trebuie s-o facă în așa fel încât performanța economiei sale să crească continuu iar decalajul față de Europa de Vest să se reducă. Costurile cu mâna de lucru la noi sunt mult sub cele din statele membre UE – dar la fel este și productivitatea. De aceea

ce "model european" va prevala este o chestiune foarte importantă pentru decidenții publici și managerii de companii private din România.

5. Remarci finale: rolul UE

În ciuda rezultatelor referendumurilor din Franța și Olanda, UE rămâne o realitate indiscutabilă pentru viitorul previzibil. Iar pentru majoritatea țărilor europene ne-membre marea miză politică și economică rămâne să adere la Unione.

UE poate juca un rol excepțional de important în transformarea și modernizarea României, reprezentând o șansă extraordinară de a ieși din capcana seculară a înapoierii¹⁴. Avem astăzi un venit per capita situat la aproximativ 30% din cel mediu al Uniunii, fiind în același timp o țară relativ mare în regiunea noastră (22 milioane locuitori). În ipoteza unei rate medii de creștere economică de 5% pe an, și dacă UE rămâne la o rată de 2%, luând în calcul și efectul Balassa-Samuelson, României îi vor trebui 10-12 ani pentru a ajunge la jumătate din nivelul mediu al Uniunii. Procesul de recuperare completă a decalajului (la paritatea puterii de cumpărare) ar dura cam două generații, dacă diferențialul de viteză de creștere se menține.

Numai că progresul economic susținut are nevoie de rate înalte de economisire și investire, politici de dezvoltare a capitalului uman și infrastructurii, de valorificarea pe plan național a tot ceea ce oferă noile tehnologii¹⁵. România va trebui să absoarbă fondurile europene structurale și de coeziune cu maxim de profit. Dar asemenea evoluții depind la rândul lor de calitatea instituțiilor: întărirea sistemului de justiție, crearea unei administrații publice centrale și locale competente, un sistem financiar-bancar solid, structuri bune de guvernare corporativă (orientate spre performanță), un sistem de educație care oferă șanse egale tuturor copiilor și adulților, norme sociale care sunt privite ca legitime și un ethos social favorabil. Însăși calitatea politicilor publice depinde de funcționarea instituțiilor noastre.

Este o naivitate să credem că deschiderea către un spațiu economic mai larg, unde există asimetrii, efecte de aglomerare și cauzalitate cumulativă, sau piețe financiare volatile va garanta, *ipso facto*, dezvoltarea economică. În lumea de azi oportunitățile extraordinare pot coexista cu eșecurile de mari proporții. Dacă se acceptă ideea că nu orice fel de integrare aduce beneficii¹⁶, atunci are sens să privim aderarea la UE ca pe un posibil răspuns la aspirația seculară către dezvoltare și modernizare. Ea ar putea oferi impulsul decisiv tehnologic și instituțional pentru a reduce handicapul ce ne separă de țările europene dezvoltate. Dar contează la fel de mult cum intră România în UE și ce face după aceea, iar pentru asta sunt responsabile politicile publice proprii. Ideea de bază este să facem în așa fel încât beneficiile aderării să fie considerabil mai mari decât costurile.

---

¹⁴ Cu câteva decenii în urma Rosenstein-Rodan vorbea de nevoie unui "Mare Impuls" (Big push)

¹⁵ Vezi "România și Agenda Lisabona" (Raport GEA-Cerpe, 2004, p. 30)

¹⁶ Rodrik (2000).

Referințe:

- Antoși, Dorina, Ion Udrea și H. Braun (2003), "Mecanismul de transmisie al politicilor monetare în România", BNR Working Paper, no.13
- Daianu, Daniel and Ella Kallai, (2004), "Disinflation and Monetary Policy Arrangements in Romania", paper presented at the National Bank of Austria Conference: "European Economic Integration and South East Europe", November 2004, William Davidson Institute working paper, no. 789, Nov 2004
- GEA-CEROPE Report (2004), "Romania and The Lisbon Agenda", Bucharest
- Koromzay, Val, (2005), "Comments" in Carsten Detken, Vitor Gaspar, Gilles Noblet (ed.), "The New EU Member States. Convergence and Stability", Third ECB Central Banking Conference, 21-22 October 2004, Frankfurt am Main
- Rodrik, Dani (2000), "The New Global Economy and and Developing Countries. Making Openness Work", Washington DC, Overseas Development Council
- Rosenstein Rodan, Paul, (1943), "Problems of Industrialization of Eastern and South Eastern Europe", Economic Journal, vol.53 (June-Sept.), pp.202-211

AUTORI ȘI COLABORATORI

Acest raport a fost editat de următorii experți și colaboratori ai Societății Academice din România (SAR):

Alina Mungiu Pippidi, președinte SAR
(secțiunea Politic)

Daniel Dăianu
(secțiunea Economie)

*Programul Phare de Micro-Proiecte – Fondul Europa 2004
Proiectul Educație pentru Europa
Publicare - 2005*

*Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială
a Uniunii Europene*

Romanian Academic Society (SAR)
61 Mihai Eminescu
Bucharest 2, Romania
++4021-2111477
office@sar.org.ro
www.sar.org.ro